

БЭЛГЭДЭЛ ЗҮЙ БОЛ К.Г.ЮНГИЙН ХУВЬД ПСИХОАНАЛИТИК СУДАЛГААНЫ АРГА БА СУДЛАГДАХУУН МӨН НЬ

*Ц.Гомбосүрэн (Sc.D), Б.Цэрэнханд (Докторант)
МУИС-ийн ШУС-ийн Хумуунлэгийн ухааны салбар
Философи, шашин судлалын тэнхим*

Түлхүүр үгс: *Бэлгэдлийн тухай философи онолын зарим гарамгай төлөөлөгч. Бэлгэдлийн тухай Э.Кассирерийн философи онолын онцлог. Бэлгэдэлт архетипийн тухай философи онолыг К.Г.Юнг боловсруулсан нь. “Шашин бол сэтгэл заслын тогтолцоо мөн” гэдэг К.Г.Юнгийн томъёоллын утга. Нийгмийн амьдралд шашин зайлшгүй чухал үнэ цэнэтэйг К.Г.Юнг үндэслэсэн нь. Шашины тухай К.Г.Юнгийн философи үзэл атеист шинжтэй нь.*

Товч утга: *Бэлгэдлийн тухай бүхэллэг философи онолыг үндэслэгч бөгөөд хамгийн том төлөөлөгч нь Э.Кассирер юм. Харин хоёр дахь том төлөөлөгч нь К.Г.Юнг болой.*

Бидний энэ өгүүллийн зорилго нь К.Г.Юнг бэлгэдлийн онолыг хэрхэн боловсруулж, судалгааныхаа арга ба судлагдахуун болгож байсныг товч авч үзэхэд оршиж байна. К.Г.Юнг психоаналитик сургаалынхаа үр дүн болсон хамтын ухамсаргүй сэтгэлийн тухай ойлголтондоо нийцүүлэн “бэлгэдэлт архетип” гэдэг категори боловсруулжээ. Улмаар тэрээр христос шашины мэдээнүүдийг бэлгэдэлт архетипүүд хэмээн үзсэн нь бас бусад шашинд, түүний дотор буддын шашинд холбогдож байдаг. Тийнхүү К.Г.Юнг нийгмийн амьдралд шашин зайлшгүй чухал ач холбогдолтой гэж гол нь христос шашинд холбогдуулан үзсэн байна. Ингэхдээ тэрээр уг үзлээ Библийн агуулгын дагуу биш, харин психологич атеизмийн үүднээс боловсруулжээ.

XX зууны философид Н.А.Бердяев, Э.Кассирер, К.Г.Юнг, К.Леви-Стросс зэрэг томоохон философичид бэлгэдлийн тухай онол боловсруулж иржээ.

Германы шинэ кантч философич Эрнст Кассирер (1874-1945)¹: “хүн бол бэлгэдлүүд бүтээгч амьтан мөн” гэдэг томъёолол тунхагласнаараа алдаршсан онолч мөн. Энэ томъёоллын утгыг илэрхийлэхэд бэлгэдэл бол хүмүүсийн амьдрал, үйл ажиллагаа ба соёлын янз бүрийн талыг нэгтгэсэн зангилаа ойлголт, “оюуны ертөнцийн тогтолцоот төв”, цор ганц үнэмлэхүй бодит байдал мөн. Өөрөөр хэлбэл хүн бол идэвхгүй объект биш, харин өөрийгөө бататгагч, өөрийнхөө ертөнцийг бүтээгч; дэлгэрүүлэн хэлбэл хэл, шидэт домог, шашин, урлаг, шинжлэх ухаан зэрэг бэлгэдлийн хэв маягууд бүтээж, тэдгээрээ ашиглан сэтгэлээ нээж, эмх замхгүйг цэгцэлж, соёлыг үйлдвэрлэн нөхөж байдаг.²

Тийнхүү Э.Кассирерийн үзлээр бэлгэдлүүд бол хүмүүнлэг соёлын үйл ажиллагаагаар бүтэж, улмаар тэдгээр нь эргээд хүмүүсийг хэн болохыг нь бататгаж байдаг.

Харин бэлгэдлийн тухай онолын хоёр дахь том төлөөлөгч болох К.Г.Юнг (1875-1961)-ийн хувьд бэлгэдэл гэж юу болохыг Э.Кассирерээс өөрөөр тайлбарласан байна. Үүнд: түүний тайлбараар бэлгэдэл бол эртний үеэс уламжлагдсан хамтын ухамсаргүй сэтгэлийн элемент буюу хэлбэр нь болох янз бүрийн архетип илрэх гол арга мөн. Тийнхүү бэлгэдэл бол нэн түрүүнд хүмүүсийн дотоод үйл ажиллагаагаар бүтдэг сэтгэллэг (психик) бодит байдал юм. Тэгээд ийм үзлийнхээ үүднээс К.Г.Юнг дүгнэхдээ: орчин үед Өрнөдийн сэтгэлгээ болбоос Дорныхоос хоцрогдсон алдаагаа ухаарч эхлэн, амьдарч буй ертөнцөө сэтгэлгээ дүр төрхтэйг зөвшөөрдөг боллоо гэсэн юм. Хүн төрөлхтний хувь заяаны шийдвэрлэгч хүчин зүйл бол хүн амын хэт өсөлт, цөмийн дайны аюул зэрэг гадны хүчин зүйлс биш, харин хүн өөрөө, түүний сэтгэл нь болж хувирлаа гэж К.Г.Юнг өгүүлсэн байдаг. Улмаар тэрээр бэлгэдэл гэж юу болохыг психоаналитик судалгааныхаа үр дүнгийн үүднээс тодорхойлсон юм. Үүнд, түүний тайлбарласнаар бэлгэдэл бол харьцангуй үл мэдэгдмэл, гэхдээ байдгийг нь зөвшөөрдөг, эсвэл зөвшөөрөх шаардлагатай ямар нэг бодит юмыг илэрхийлдэг тэмдэглээ юм уу томъёолол мөн.³ Тухайлбал “...шинжлэх ухааны аливаа онол бол таамаглалыг буюу хэрэг дээрээ хараахан үл мэдэгдмэл нөхцөл байдлыг угтан харж тэмдэглэснийг өөртөө агуулдаг бөгөөд энэ

¹ Э.Кассирерийн бэлгэдлийн онолын онцлогийг илэрхийлэхдээ бидний ашигласан гол бүтээл: Кассирер. Э. (1995). Философия символических форм: введение.-Культурлогия. XX в. Москва.

² Эдгээр өгүүлсэн зүйлийг агуулсан нэг бүтээлийг дурдахад: Кассирер. Э. (1991). Опыт о человеке: введение в философию человеческой культуры.- Мир философии. Часть II, Москва.

³ См об этом: Карл Густав Юнг. (1998). Психологические типы. Москва. с. 555

таамаглал бол бэлгэдэл мөн. Цаашилбал аливаа психологи үзэгдэл орчин үеийн танин мэдэхүйгээс мултран халиад, өөр бөгөөд илүү ямар нэг юмыг өгүүлж, тэмдэглэж байгаа бол тэр нь бэлгэдэл байдаг.”⁴

К.Г.Юнг хамтын ухамсаргүй сэтгэл бол бэлгэдлийг тасралтгүй үйлдвэрлэгч мөн гэж үзээд олон жишээ гаргадаг юм. Энд нэг жишээг нь дурдъя. Тэрээр нэгэн онолын хэлэлцүүлгийн үеэр асуултанд хариулахдаа: ... “би Пуэбло индианчуудын ёслол хариуцсан эрхмээс тун сонин зүйл сонсож билээ. Тэр эрхэм <<... бид жижигхэн омог л доо, гэтэл америкчууд шашны маань амьдралд хутгалдах гээд байх юм. Бид тэртээ дээр явж буй Эцэг- Нарны (нар луу зааж) хүүхдүүд юм чинь тэд ингэх хэрэггүй л юм сан. Бид чинь өдөр болгон түүнд тэнгэрийн хаяанаас гийж, тэнгэрийн мандлаар зорчиход нь туслах ёстой. Бид үүнийг зөвхөн өөрсдийн төлөө бус Америкийн, бүх дэлхийн тусын тулд хийдэг. Хэрвээ энэ америкчууд номлогчдынхоо үйл ажиллагаагаар сүсэг бишрэлд маань хутгалдсаар байвал нэг л юм амсана. Бид тусалж чадахаа байчихвал, 10 жилийн дараа гэхэд Эцэг-Нар мандаж гийхээ больчихно шүү дээ>> гэж билээ.

Та энэ бүхнийг эмзэг сэтгэлийн үр дагавар гэж болох л доо. Тийм биш шүү! Эдгээр хүнд чинь зовлонтой асуудал гэж байхгүй. Тэдэнд өдөр тутмынх нь амьдрал, тэдний бэлгэдэлт амьдрал нь бий. Тэд үүр цайхын өмнөхөн сэрэхдээ өөрийн аугаа үйл хэрэг, хариуцлагаа ухаарч байдаг. Тэд өөрсөдөө хэчнээн омог бардам байдгийг та бүхэн мэдвэл зохино”⁵ гэжээ. Амьдралын утга учир бол бэлгэдэлт амьдралд нь байдаг хэмээн К.Г.Юнг дүгнэн үздэг болсноо үндэслэж энэ баримтыг тэрээр дурдсан байдаг.

Өрнөдийн амьдралд бэлгэдэл ямар үнэлэмжтэй байгаа талаар К.Г.Юнг сэтгэгдлээ бас илэрхийлсэн юм. “Одоо бид бэлгэдэлт амьдрал гээч юмгүй болж. Тэглээ гээд дээрдсэн юм алга. Бидэнд бэлгэдэлт амьдрал нэн чухал. Гагцхүү бэлгэдэлт амьдрал л сэтгэл санааны хэрэгцээг, тэр тусмаа өдөр тутмын хэрэгцээг хангана хэмээн зоригтой хэлье! Нэгэнт бэлгэдэлт амьдралгүй болчихсон хүмүүс чинь энэхүү аймшигт, этгээд гаж, зовиурт амьдралдаа <<юу ч биш>> болж, <<модон худрага>>-даа насан турш зүтгэнэ”⁶. “Хүмүүс бэлгэдэлт амьдралаар амьдарч буйгаа, тэнгэрлэг үйлсийн оролцогч гэдгээ мэдэрч байвал амарлингуйг бүтээнэ. Гагцхүү энэ л хүмүүний амьдралын цорын ганц утга учир тул бусад аахар шаахар зүйлсийг орхиж болно. Албан тушаал ахиж, үр удмаа үлдээх зэрэг бол таны амьдрал чинь утга учиртай байна гэдэгтэй харьцуулахад юу ч биш ээ”⁷ хэмээн тэрээр өгүүлжээ.

К.Г.Юнгийн энэ өгүүлснээс нь бодгаль хүн болбоос гэр бүл, хувийн амьдралаа тоодоггүй бай гэж уриалсан юм шиг ойлговол болхичлол болохоор юм. Гэр бүлийн ба хувийн амьдрал бол бодгаль шинжтэй, түүний гишүүдийнх нь үйл хэргээс нэлээд хамаарч, ер нь тийм байх ёстой байдаг. Амьдралын утга учир бол тодорхой бүлгийн зүгээс хамтын ухамсаргүй сэтгэлийнхээ бүтээл болсон бэлгэдэлт аль нэг юм уу хэд хэдэн архетипийг дээдлэн баримтлахуй мөн. Иймийн тул бодгаль хүний үйлдэл, хувийн амьдрал нь амьдралын утга учирт захирагддаг байх ёстой гэсэн байр суурийг тэрээр илэрхийлжээ.

Бэлгэдэлт амьдралын тухай К.Г.Юнгийн өгүүлж, бичсэнийг бид ингэж ойлгож байгаагийнхаа үүднээс монголчуудын уламжлалт бэлгэдэлт амьдрал юу байж ирсэн бол гэдэгт судалгаа хийх замаар биш ч гэсэн сэтгэгдлийн төвшинд хариулахыг оролджя. Тэр нь мөнх хөх тэнгэр, газар усаа шүтэн амьдарч ирсэн ёс мөн гэж болмоор бидэнд санагдаж байна.

Бэлгэдэлт амьдрал бол янз бүрийн хүн ам, үндэстэн, ард түмэн зөвхөн энэ ертөнцийн далдлаг юмс төдийгүй далд, зэрэгцээ, нөгөө ертөнцийг зөн билгээрээ мэдэрч, тэдгээрт сүсэглэн, эдгээрт залбирахтай гарцаагүй холбогдож байдаг гэсэн үзлийг К.Г.Юнгийн зохиолууд илэрхийлдэг гэж дүгнэж болмоор байна. Ийм дүгнэлтээ үндэслэхийн тулд христос шашин, буддизм, ислам шашин гуравт К.Г.Юнг психоаналитик шинжилгээнд тулгуурлан ямар үнэлгээ өгснийг товч авч үзье.

Шашин бол нийгмийн амьдралд эерэг олон ач холбогдол бүхийг К.Г.Юнг итгэл дүүрэн дурдсан юм. Тэдгээр ач холбогдлынх нь дараах заримыг онцлон ишилье. Үүнд:

⁴ Там же, с. 556

⁵ Карл Густав Юнг. (2011). Бэлгэдэлт амьдрал. Орч. Энхбаатар.А. Улаанбаатар. х. 246. К.Г.Юнг олон бүтээлдээ бэлгэдэлт амьдрал бол бодгаль хүн бүрийн төдийгүй нийгмийн нийт амьдралд гол утга нь болж байдгийг авч үзсэн байдаг. Лекц, хэлэлцүүлэг, номын бүлэг, бүлгийн зүйл зэрэг хэлбэр бүхий тэдгээр бүтээлийнх нь заримыг доктор А.Энхбаатар сонгон орчуулж, тэдгээрээ 2011 онд “Бэлгэдэлт амьдрал” нэртэйгээр эмхтгэн хэвлүүлсэн нь уг сэдвийг сонгон судлагчдийн хөдөлмөрийг ихэд хөнгөлж буй буянтай ажил болжээ.

⁶ Мөн тэнд, х. 246

⁷ Мөн тэнд, х. 247

-“...Өнөө үед аливаа шашинд итгэлээ алдсан сая сая хүн байж байна. Эдгээр хүмүүс өөрийн шашныг ойлгохоо больсон. Одоохондоо шашингүйгээр амьдрал тэгшхэн урсаж байгаа болохоор гарз хохирол анзаарагдахгүй байгаа юм. Гэвч зовлон гачаал ирэхүйд хэрэг явдал өөрчлөгдөнө дөө. Тэр цагт хүмүүс ...амьдралын утга учир, түүний аймшигтай бөгөөд шаналгаант туршлагын тухай эргэцүүлэх болно”⁸. Хэрэв эндээс дүгнэлт хийвэл шашин бол амьдрал маань бэрхшээл, зовлонд нэрвэгдэхээс сэргийлэхэд хүмүүст тусалдаг гэж К.Г.Юнг үздэг юм.

-“Шүтээний бэлгэдлүүд бол зан араншин бүтцийн чухал бүрдэл хэсгүүд байж, хүмүүний дүрийн байгууламжид амьдруулагч хүч болж оршдог учраас ул мөргүй алга болчихдоггүй. Тэдгээрийг дарангуйлах юм уу үл тоомсорлох тохиолдолд өвөрмөц эрчим хүч нь урьдчилан хэлэх аргагүй үр дагаврыг тээн ухамсаргүй сэтгэлд шингэн оддог”⁹ хэмээн К.Г.Юнг бичсэн байдаг. Шүтлэгийг таягдан хаяснаар сэтгэл санааны эвдрэл тийнхүү хүчтэй болдог уршгийг тэрээр өөрөө илэрхийлж бичихдээ: “... тамын үүд нээгдвэл юу учрахыг цаг үе маань дэлгэн харууллаа. XX зууны эхний амар жимэр 10 жилд хэний ч санаанд ороогүй үйл явдал хорвоо ертөцийг орвонгоор нь эргүүлж орхив. Энэ агшнаас дэлхий даяараа шизофренийн төлөв байдалд орлоо. Иргэншсэн Герман улс аймшигт муйхар төрхөө дэлгээд зогссонгүй Орос орон ч хөтлөгдөж, түймрийн гал Африк руу зүглээд байна. Өрнийн ертөнц сандарч буйд гайхах хэрэггүй. Өнөөгийн хүмүүн (бурхны бэлгэдлүүд болон үзэл санаанд хариу өгдөг чадварыг нь бусниулсан) <<ухаалаг үзэл>> нь сэтгэлийн <<там>>-д унагасны учрыг ойлгохгүй байна. Тэрбээр өөрийгөө мухар сүсгээс чөлөөлчихсөн (өөрөө ингэж үзэж буй) ч оюун санааны үнэт зүйлсээ аймаар их алдав. Ёс суртахууны болон оюун санааны уламжлалаа гэсэн тэрбээр одоо үүнийгээ золиосонд зүг чигээ бүх талаар алдаж, салан тусгаарлахаар төлж байна”¹⁰ гэсэн байдаг.

-“Шашин бол сэтгэл заслын тогтолцоо мөн”¹¹ гэж К.Г.Юнг томъёолсон. Энэ нь: шашин бол асар их практик үнэн агуулж; хүмүүсийн өвчин эмгэг, сэтгэлийн шаналгаа зэрэг хүний зовлонг илааршуулах үйл эрхэлдэг гэсэн утга илэрхийлдэг.

-“Иргэншсэн” хүмүүсийн “хөгжингүй ухамсар” нь Сүнсийг оюун ухаантай адилтгадаг болсноор Тэр(сүнс) нь “бүхний Эцэг байхаа больжээ. Иргэншсэн хүнд тэнгэр дуугарах нь хилэгнэсэн Бурханы дуу хоолой, аянгын гялбаа нь түүний гэгсгээлийн сум байхаа нэгэнт больжээ. Гол мөрөнд сүнс орогнохоо больж, модонд хүмүүний амьдрах үндэс оршихоо байж, могой цэцэн ухааныг бэлгэдэхээ орхиж, уулын агуй чөтгөрийн оромж байхаа болив. Хүмүүн нь хад чулуу, өвс ургамал, адгуус амьтны дуу хоолойг сонсох, тэдэнтэй амьд мэт ярихаа аль хэдийнээ больжээ”¹². “Иргэншсэн” хүний сэтгэл тийнхүү шашинлаг шинжгүй болсноор хүн төрөлхтөн байгаль эхээсээ хүйн холбоогоо тасалсан гэм хийсэн буй гэсэн харамслыг К.Г.Юнг илэрхийлжээ.

Шашин ийнхүү нийгэмд нэн чухал үнэ цэнэтэйг христос шашны XX зуун дахь өнгөн дээр К.Г.Юнг авч үзсэн байна. Гэхдээ тэрээр уг үнэлгээгээ Өрнө, Дорны өөр хоорондоо ялгаатай тогтолцоонуудад хоёуланд нь хамаатуулсан юм.¹³

Гэвч К.Г.Юнг шашныг нийгэмд хүлээн зөвшөөрөхийг тийнхүү уриалсан нь ертөнцийг үзэх үзлийн утгатай биш, өөрөөр хэлбэл сонгодог онтологийн утгатай биш байгаа. Тэрээр ийм уриаг психоаналитик судалгааныхаа үр дүн болсон бэлгэдлийн тухай философи баримтлалынхаа үүднээс дэвшүүлжээ.

К.Г.Юнгийн холбогдох бүтээлүүдээс дүгнэлт хийвэл шашин бол бэлгэдэлт архетипуудын цогц юм. Энэ нь Библи дэх мэдээнүүдийг тухайлдаг нь ойлгомжтой. Тэдгээр мэдээг зарим философич “миф” гэж нэрлэдэг байна. Гэхдээ тэд уг нэр томъёог Эртний Грекийн философи зэрэг зарим философид тайлбарласанчлан “хуурамч, зохиомол бодол” гэсэн утгаар хэрэглэдэггүй. Жишээ нь, Н.А.Бердяевийн бичсэнээр миф бол хүн төрөлхтний туршлагын зайлшгүй чухал элемент, байгалиас дээгүүрхийг байгалиар, мэдрэхүйгээс дээгүүрхийг мэдрэхүйгээр, гэгээн амьдралыг махбодон амьдралаар төлөөлүүлэн илэрхийлэгч, эдгээр хос ертөнцийг бэлгэдэн холбогч мөн.¹⁴ Харин К.Г.Юнг Библи дэх мифүүд(мэдээнүүд)-ийг “бэлгэдэл”, “бэлгэдэлт архетип” гэх мэтээр үнэлж, нэрлэжээ. Ингэхдээ психоаналитик онолынхоо үүднээс уг үнэлгээнүүдээ өгсөн байдаг тухай бид өмнө цухас дурдсан билээ.

⁸ Мөн тэнд, х. 219

⁹ Мөн тэнд, х. 226

¹⁰ Мөн тэнд, х. 227

¹¹ Мөн тэнд, х. 136

¹² Мөн тэнд, х. 228

¹³ Мөн тэнд үзнэ үү.

¹⁴ Энэ тухай онцлон өгүүлсэн Н.А.Бердяевийн бүтээл: Бердяев. Н.А. (1994). Философия свободного духа. Москва.

Христос шашны чухал чухал бэлгэдэлт архетип гэж К.Г.Юнг юу юуг дурдсанд анхаарлаа хандууля.

-Адам бол төгс, анхдагч хүний тухай үзэл санаа мөн.¹⁵

-Есүс Христос бол бэлгэдэлт архетип мөн хэмээн К.Г.Юнгийн хийсэн тайлбар эрс атеист бөгөөд илт хувийн шинжтэй байгаа. Тухайлбал эхийнхээ захиасыг үл биелүүлдэг, уламжлалаа сахьдаггүй, өөрийгөө гуйвуулдаг, түүнээс болж эмгэнэлт төгсгөлд хүрсэн, хууль бусаар төрсөн, маш ядуу орчинд төрсөн зэрэг Христийн намтрыг бүрдүүлэгч мэдээнүүд бол ерөөсөө л хүн төрөлхтний хувь заяаг илэрхийлэгч бэлгэдлүүд мөн гэж К.Г.Юнг үзсэн байдаг.¹⁶ Түүний зүгээс Есүст оноож буй зарим үйлдэл нь Библид буй мэдээнээс илт зөрж байгаа гэгдэхээр юм. Зарим жишээ хэлье.¹⁷ Христ бол бутчийн хүүхэд биш, харин Бурхан тэнгэрийн хүү буюу Ариун Сүнснээс бүтсэн шидтэн. Тэр бол дайжин, эхийгээ зовоогч биш, харин Бурхан тэнгэр болох эцгийнхээ тааллаар өөрийнхөө ард түмнийг аврахаар дагалдагч нарынхаа хамт буян үйлдэж явдаг. Гэм хийгчид баптисм хүртээгч Иоханд ирж баптисм хүртдэг бол Христ гэм хийгээгүй ч уламжлалыг үл тоомсорлосондоо биш, харин аливаа зөвт үйлдлийг гүйцэлдүүлэхийн тулд Иоханд учраа хэлж, түүнээс баптисм хүртсэн аж.

Баптисм гэж юу вэ? гэдгийг тодруулан дурдахад “зөвхөн Христэд итгэдэг хүмүүс (тодруулбал Христэд итгэсэн нэлээд нотолгоо харагдаж байгаа хүмүүс)-т баптисм хүртээх хэрэгтэй”.¹⁸ “Баптисм хүртэх гэж буй хүн усан дор ороход энэ нь булш руу орж, оршуулагдах зураглал болж байгаа юм. Уснаас гарч ирэх нь Христтэй хамт оршуулагдсан, шинэ амийн дотор алхах зураглал болно”.¹⁹

К.Г.Юнг бол Библид мэдээлдэг Бурхан тэнгэр(God)-ийг үл зөвшөөрдөг психоаналитик судлаач учраас л Түүн дэх мэдээнүүдийг ийнхүү сөрөг бэлгэдэлт архетип гэж үзсэн байх.

Бидний ийм үнэлгээ бол христос шашныг шүтэгч учир Библи дэх мэдээнүүдийг хамгаалж буй байр суурь биш, харин тэдгээр мэдээний агуулгад К.Г.Юнгийн өгч буй тайлбар уг агуулгатай зарим талаар авцалдахгүй байна гэсэн сэтгэгдлийн үр дүн мөн. Түүнээс биш К.Г.Юнгийг атеист үзэл илэрхийллээ гэж дэмжих юмуу буруутгах аль нэг байр суурь илэрхийлэх гээгүй ээ.

-Нялх хүүхдийг загалмайлдаг зан үйл бол тэр хүүхдийг төрсөн эцэг эхээс нь салган онцгойлж, тэднийг оюун санааны эцэг эхтэй болгох хамтын ухамсаргүй сэтгэл байдгийн бэлгэдэл мөн гэж К.Г.Юнг үзсэн билээ. Гэтэл католик ёсны соёлыг мэдэхгүй хүн, тухайлбал энэ соёлыг мэдэхгүй судлаач хүн түүний ийм үзлийн утгыг ухаарч хүчрэхгүй юм.

Ийнхүү К.Г.Юнг христос шашныг нийгмийн чухал ач холбогдолтой гэж үнэлж, ухуулж ирсэн нь Бурхан тэнгэр (God)-ийг зөвшөөрөх ертөнцийх үзэх үзлийн үүднээс биш, харин энэ шашны мэдээнүүд бол бэлгэдэлт архетипүүд мөн гэж үздэг психоаналитик судалгааныхаа үр дүнгийн үүднээс хийдэг тайлбар юм.

Буддын шашин бэлгэдэлт архетипуудын цогц мөн гэсэн үзлийг К.Г.Юнг бас баримталжээ. Тэрээр христос шашны талаарх ийм үнэлгээгээ буддын шашинд нэн тууштай холбогдуулсан юм. Үүнийг “Талийгаачийн тухай төвд ном” гэдэг сударт хийсэн түүний тайлбар тод гэрчилдэг. Англиар “The Tibetan Book of the Great Liberation”, оросоор “Тибетская книга мертвых” гэдэг энэ судрыг 2006 онд Н.Сома “Төвдийн талийгаачийн ном”, 2008 онд Т.Мандала “Эртний төвдийн судар, - Бард Тойдол буюу үхлийн дараах 49 хоног”, харин Л.Бямбаа 2013 онд “Ихэд сонсгоод тонилгогч нэрт их хөлгөн судар оршвой” гэсэн нэрээр тус тус монгол хэл рүү орчуулан нийтэлсэн байна.

Доктор Эванс Венц энэ судрыг Кази Даваа Самдун ламтай хамтран орчуулж анх 1927 онд хэвлүүлснээс хойш Бардо Тёдол миний дагуул болж, үр бүтээлт олон нээлтүүдэд минь хүргэсэн хэмээн К.Г.Юнг бахдалтай тэмдэглэсэн байдаг. Тэгээд “... энэ номыг нээлттэй зүрх сэтгэлээр, муйхар бодол, богино жолоогоо орхиж уншсан хэн боловч асар ихийг таньж, ухаарч чадна”²⁰ гэж мэдэгдсэн юм.

К.Г.Юнгийн психоаналитик онол ёсоор хүний үхэл болбоос оюун ухаан(сэтгэхүй)-д нь хамаарч, харин хамтын ухамсаргүй сэтгэл нь үхдэггүй. Яг ийм тайлбар нь Бардо Тёдолын агуулгад таардаг.

Бардо Тёдолын зорилго нь талийгаачийн сүнсийг одоогийн амь насандаа, биендээ хорогдохоос

¹⁵ Карл Густав Юнг. (2011). Бэлгэдэлт амьдрал. Орч. Энхбаатар.А. Улаанбаатар. х. 252-д энэ тухай үзнэ үү.

¹⁶ Мөн тэнд. х. 253

¹⁷ Шинэ Гэрээн дэх Матайн мэдээнүүдээс иш авав.

¹⁸ Вейн Грудем. (2008). Библийн онол сургаал. Хамтын орчуулга. Англи хэлнээс хөрвүүлэв. Улаанбаатар. х. 387

¹⁹ Мөн тэнд

²⁰ Доктор К.Г.Юнгийн сэтгэл зүйн тайлбарууд. - Бардо Тёдол.Төвдийн талийгаачийн ном.(2006). Орч.Н.Сома.Улаанбаатар, х. 65

нь чөлөөлж, нөгөө ертөнц рүү тэрхүү сүнсийг хөтлөх явдал юм. Философи хэлээр илэрхийлбэл ахуй бустай талийгаачийн сүнсийг нэгдүүлэх нь энэ судрын гол зорилго юм. Харин дээд ухаант, хурц оюунт мэргэд бол үхэхийн билиг тодорхой болохын цагт өөрөө сэтгэл, сүнсээ тонилгож чаддаг тул энэ судрыг уншаад байх шаардлагагүй²¹ гэж сударт бичсэн байдаг.

“Талийгаачийн тухай төвд судар” нь үхэл л хүнийг эрх чөлөөтэй болгодог гэсэн санаа агуулдаг. Гэхдээ үхэл болгон хүнийг эрх чөлөөтэй болгодоггүй нь судраас харагддаг. Харин үхлийг боломж болгон ашиглавал л эрх чөлөөг мэдэрдэг аж. Энэ нууц зам дээр олох амжилт нь сэтгэлийн чансаанаас бүрмөсөн хамаардаг байна. Л.Бямбаагийн орчуулсан “Сонсгоод” хэмээх сударт: заяа сайтай хурц хүн бол удирдуулахын төдийд магад тонилно²² гэж бичсэн буй. Чикай (үхлийн) мөч дэх Бардод талийгаач нарын нэлээд нь Язгуурын Мөнх Гурван Эрдэнэ буюу Трикайтай нэгдэж чаддаггүй аж. Учир нь: тийм талийгаач нарын үйлийн үр нь өөрийн мөн чанар болсон Язгуурын Мөнх Гурван Эрдэнэ буюу Трикайг танихад нь саад болдог гэнэ. Харин шалгарсан цөөхөн шилмэл хүмүүс л энэ Бардод өмнө дурдсанчлан өөрийн мөн чанарыг танин мэдэж, бусад аймшигт Бардогийн үе шатыг амсалгүй алгасдаг байна.

Ийм мэдээнүүдийг бататгаж “Бардо Тёдол”-д зориулан К.Г.Юнгийн бичсэн сэтгэл зүйн тайлбараас нэг санааг нь дурдъя: Үүнд: жинхэнэ сэхээрэл, гэгээрэл яг үхэх мөчид тохиодог бөгөөд энэ нь бидэнд үхэх мөчид л аврагдах хамгийн том боломж бүрддэг гэсэн үг юм²³ гэж тэрээр үзэж байв. Ийнхүү үхэлд өгсөн К.Г.Юнгийн энэ үнэлгээ нь сэтгэл бол мөнх бөгөөд гэгээрэл гэдэг бол үхэх тэр мөчид ирдэг нэг боломж гэж үзэж байснаараа үхлийн дараах амьдралыг хүлээн зөвшөөрч байв. Тэрээр ийм үзлийнхээ үүднээс: үхэл ирснээр амьдрал төгсдөг гэж үздэг теологи нь дундад зууныхаа хэмжээнд, сэтгэл судлалын өмнөх шатанд байгаа хэрэг. Харин Бардо Тёдол бол сэтгэл судлалын дээд төвшинд хүрсэн судар мөн. Ном бүхэлдээ ухамсаргүй сэтгэлийн архетип агуулгаас бүтжээ хэмээн үнэлсэн юм.²⁴

К.Г.Юнгийн сурталчилдаг “хамтын ухамсаргүй сэтгэл” гэдэг философи баримтлалыг сэтгэл судлаач олон эрдэмтэн шинжлэх ухааны болон эзотерик мэдлэгийн баг үндэстэй гэж үзэж буй. Бид энд “Талийгаачийн тухай төвд судар”-ыг орос хэлээр орчуулан хэвлэж байгаад зориулсан оросын зарим эрдэмтний бичиж, тэрхүү хэвлэлд хавсралт болгон нийтлүүлсэн тайлбараас иш татъя. Үүнд, олон улсын хэмжээний зурхайч профессор, С.Вронский “Талийгаачийн тухай төвд ном”-ын агуулгыг баримтлан бичихдээ: “сүнс хана, бодис, биетүүдийг нэвт гарна. Эд юмс түүнд саад болохгүй. Үхэгсдийн ертөнцөд, Бардод юу болж байдгийг шүүн ярина гэдэг бидэнд төвөгтэй асуудал. Энэ тухай бид гагцхүү тааварлаж чадна. Бүхий л шашнуудад шүүх өдрийн тухай ойлголт бий бөгөөд үүнийг бидний хэн маань ч тойрч гарахгүй гэж үздэг... Ном хүмүүст үнэхээрийн ашиг тусаа өгөх бөгөөд учир нь бүтээлч сэтгэлгээ өөрийгөө танин мэдэхэд, мөн хүрээлэн байгаа ертөнцдөө өөрийн байр суурийг олоход тусална. Үхэгсдийн ертөнц бол танигдашгүй, ухагдашгүй атлаа бодит ертөнц бөгөөд хүний сэтгэлд (сүнсэнд) ээлтэй юм уу, эсвэл дайсагнагч, бидэнд найдлага бэлэглэж, эсвэл айдас хүйдэс илгээгч амьтад тэнд оршдог ажээ. Бидний энд газар дэлхий дээрх өөрсдийн сэтгэлгээ үйл хэргээ ухамсартайгаар засч залруулах аваас, тэнд үхэгсдийн ертөнцөд биднийг амдаж буй айдас хүйдсээ даван дийлж, там дахь зовлон гасланг тойрч гарах найдлагыг маань бэхжүүлж тусална”²⁵ гэжээ. Мөн Москвагийн Их Сургуулийн профессор Гуревич бичихдээ: “Америкийн судлагч С.Грофын хийсэн сэтгэл мэдрэлийн эмчилгээний туршилтууд орчин үеийн эрдэмтдийг онц сонин нээлтэнд хүргэсэн юм. Хүний сэтгэхүй ердийнхөөрөө ажиллаж байгаа нөхцөлд өөрийгөө нээж үзүүлдэггүй ой дурсамжийн ямар нэг агуулах, сан, далд ухамсар байдаг. ...Тийнхүү төрөл олох тухай эртний үзэл санаа орчин үеийн шинжлэх ухаанаар санамсаргүй нотлогдож байна. Төвдийн “Нас эцэслэгчийн ном” зөвхөн соёлын дурсгал гэдгээрээ сонирхолтой бус. Энэ ном маш үнэтэй мэдлэгийг агуулж буй юм. Энэ оньсогыг тайлах цаг ирж буй нь дамжиггүй”²⁶ гэсэн буй.

Хэрвээ бидний энэ өгүүлэлд судлаачдаас болон судар шастаруудаас дурдсан онолын ба эзотерик мэдээнүүдэд тухайн хүн итгэлтэй хандах юм бол тэр хүн энэ насандаа нүгэл буян, үйлийн үрийг тооцон амьдрах бөгөөд энэ нь хойд насны нь төрөлд өлзий болох аж.

²¹ Ихэд сонсгоод тонилгогч нэрт их хөлгөн судар оршвой. (2013). Орч. Л.Бямбаа. Улаанбаатар, х. 21

²² Мөн тэнд, х. 20.

²³ См. об этом: Психологический комментарий к “Бардо Тходол”-Карл-Густав Юнг.(1994). - О психологии восточных религий и философий. Москва, с. 64

²⁴ Бардо Тёдол.Төвдийн талийгаачийн ном.(2006). Орч.Н.Сома.Улаанбаатар, х. 66-66, 87-д үүнийг үзнэ үү.

²⁵ С.Вронский. Гэгээрлийн үнэн.-Мөн тэнд, х. 94

²⁶ Гуревич. Дахин төрөхийн нууц. –Мөнх тэнд, х.102-103

НОМ ЗҮЙ

1. Юнг. К.Г.(1994)О психологии восточных религий и философий. Москва
2. Карл Густав Юнг. (1998). Психологические типы. Москва.
3. Карл Густав Юнг. (2011). Бэлгэдэлт амьдрал. Орч. Энхбаатар.А. Улаанбаатар
4. Ариун Библи. Монголын Библийн Орчуулгын Хороо. (2000).
5. Бардо Тёдол.Төвдийн талийгаачийн ном.(2006). Орч.Н.Сома.Улаанбаатар, Т.Мандала (2008), Л.Бямбаа (2013) нарын орчуулга. Улаанбаатар
6. Бердяев.Н.А. (1994). Философия свободного духа. Москва.
7. Кассирер. Э. (1991). Опыт о человеке: введение в философию человеческой культуры.- Мир философии. Часть II, Москва.
8. Кассирер. Э. (1995). Философия символических форм: введение.-Культурология. XX в. Москва.

ABSTRACT

In article titled as “C.G.Jung’s symbolics as his psychoanalytic method and research subject”, indicated that, C.G.Jung claims that the symbol is chief method for emerging collective unconscious element – archetype which is inherited from ancient times. In this articles referenced several examples for collective unconscious which is generating symbols continuously, as C.G.Jung mentioned. C.G.Jung states that meaning of the life do not depends on individual life, but exists in symbolic life. Thus he used symbolic methodology for evaluating Chistianity and Buddhism.